

ՄՈՐՔ

ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF REPUBLIC OF ARMENIA
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY AND ETHNOGRAPHY

SOTK
CULTURAL MEMORY OF THE SOIL

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ

ՏՕՏԿ
КУЛЬТУРНАЯ ПАМЯТЬ ЗЕМЛИ

PUBLISHING HOUSE OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY AND ETHNOGRAPHY
YEREVAN 2022

ИЗДАТЕЛЬСТВО ИНСТИТУТА АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОГРАФИИ
ЕРЕВАН 2022

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՀԱԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՍՈՒԹՔ

ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

*Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության
ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ*

Խմբագիրներ՝

Արսեն Բորոխյան, Ռենե Կունցե,

Ավետիս Գրիգորյան, Ռոման Հովսեփյան

ՀՏԴ 902:94(479.25)

ԳՄԴ 63.4+63.3(5Յ)

Ս 760

Ս760 Սոթք. Հողի մշակության հիշողությունը / ՀՀ ԳԱԱ: Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ: – Եր.: ՀԱԻ հրատ., 2022 – 240 էջ:

Ժողովածուն սվիրված է Սոթքի տարածաշրջանի մշակույթի և պատմության խնդիրներին: Ի մի բերելով տարբեր գիտակարգերի տվյալները՝ հեղինակները փորձում են ներկայացնել Հայկական լեռնաշխարհի այս կարևոր գոտու անցած ուղին և պատմական նշանակությունը: Հրատարակումն իրականացվում է ՀՀ ԿԳՄՄՆ Գիտության կոմիտեի 20RF-141 ծածկագրով՝ «Հայաստանի պատմական լանդշաֆտների «հողի հիշողությունը» և «մշակութային հիշողությունը». բրոնզ-երկաթեդարյան հուշարձանների հողա-հնագիտական միջմասնագիտական հետազոտություն» գիտական նախագծի սահմաններում: Ժողովածուն նախատեսված է ինչպես նեղ մասնագիտական, այնպես էլ՝ մշակույթով, արվեստով և պատմությամբ հետաքրքրվող ընթերցող լայն շրջանակների համար:

Կազմին պատկերված է Մարտիրոս Սարյանի «Բասարգեչար» նկարը, 1931թ.,

© Տրետյակովյան պատկերասրահ:

ՀՏԴ 902:94(479.25)

ԳՄԴ 63.4+63.3(5Յ)

ISBN 978-9939-886-34-3

© ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ, 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Արսեն Բորոխյան, Ռենե Կունցե</i> Սոթքի ոսկեբեր գոտու պատմամշակութային նշանակությունը	5
<i>Ռոման Հովսեփյան, Տարյանա Խոմուրովա, Արսեն Բորոխյան</i> «Յողի հիշողության» կիրառման հեռանկարները հնագիտական ուսումնասիրություններում՝ Սոթք և Արտանիշ հնավայրերի օրինակով (մեթոդաբանական ակնարկ)	34
<i>Ալեքսան Յակոբեան</i> Սոթք գաւառի տարածքը «Աշխարհացոյց»-ի ժամանակաշրջանում եւ զարգացած միջնադարում	42
<i>Վիկտոր Կարվալյան</i> Վարդենիսի տարածաշրջանի արդի լեզվական պատկերը	58
<i>Սևակ Արևշարյան, Ավերիս Գրիգորյան</i> Սևանա լճի հարավարևելյան ավազանի խաչքարային մշակույթը	68
<i>Григорий Айвазян</i> К вопросу об этногенезе армян Арцаха и Утика	95
<i>Աշխունջ Պողոսյան</i> Սոթքի և հարակից տարածքների գորգագործական մշակույթը	108
<i>Էսթեր Խենյան</i> Պատմական դրվագների և արխաիկ հավատալիքների տարրերը Սոթքի տարածաշրջանի ավանդություններում	132
<i>Հայկ Հակոբյան</i> Ձեռագիր և հնատիպ գրքերի վարդենիսյան պաշտամունքը	149
<i>Տիգրան Ալեքսանյան</i> Վարդենիսի Ս. Վարդան սրբավայրը	162
<i>Կարեն Հովհաննիսյան</i> Գեղարքունիքի հարավային շրջանների թուխ Մանուկ սրբավայրերը	169
<i>Լուսինե Ղոնջյան</i> Բանագետ Ռոզա Գրիգորյանի վարդենիսյան հավաքածուն	181
<i>Մարիամ Ամիրյան</i> Յնագիտությունը և համայնքը՝ Սոթքի տարածաշրջանի օրինակով	190
<i>Ավերիս Գրիգորյան, Արսեն Բորոխյան</i> Օպերացիա «Չող»․ հետգրություն	217

ՍՈՐՔ

ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Լեզվական խմբագիրներ՝
Անժելա Ամիրխանյան (հայերեն)
Ինեսա Հովսեփյան (ռուսերեն)
Անի Պետրոսյան (անգլերեն)

Ձևավորումը և էջադրումը՝
Արթուր Հարությունյանի

Հրատ. պատվեր № 1200:
Ստորագրված է տպագրության 10.11.2022 թ.:
Չափսը՝ 60×90 1/16: 15 տպ. մամուլ:
Տպաքանակը՝ 150 օրինակ:
ՀՀ ԳԱԱ տպարան:
Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պող. 24

ԱՌՔՔ ՀՈՂԻ ՄԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵՏՈՒԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ISBN 978-9939-886-34-3

9 789939 886343